



BOLANJO, EPIDEMIJA

1. Poslednji Latinoamerikanac

Posle duge bolesti, Roberto Bolanjo umro je 14. jula 2003. Tog istog dana, blizu ponoći, postao je besmrtni. Izvesno je da je malo pre toga počeo da kusa ono što žuta štampa naziva lepotom slave, ili makar one spokojne i tek donekle započete slave kakvoj pisac može da teži. Tek neki dan ranije, u Sevilji, gde je pročitao svoj gotovo uvek pogrešno navođen ili sasvim neshvaćen govor „Sevilja me ubija“, lično je žurio da nabavi primerak francuskih novina *Libération* jer mu je posvetio naslovnu stranicu dodatka, a znamo da je za bilo kog latinoameričkog pisca – što je Bolanjo, iako kao poslednji, bio – nema veće slave od intelektualnih i pomalo strogih pohvala francuske intelektualne levice. Kao i svaki respekta dostojan pisac, Bolanjo se smejavao grohotom lepoti slave i sprdao francuskoj intelektualnoj levisi mada je sladunjav ukus članaka i kritika koji su ga uzdizali u nebo ulepšao njegove poslednje dane. Sve uzev: Bolanjo je pre smrti mogao da nazre, sa svojtvenom oporom lucidnošću, da je nadomak, na tik od toga, da postane slavan pisac no, iako je bio vrlo svestan svoje visoke inteligencije i talenta – toliko svestan, da ih je prezirao – možda nije došao do zamisli da će vrlo uskoro nakon smrti, koju je takođe slutio, biti definisan ne samo kao „jedan od najvalidnijih pisaca svog vremena“, „nezaobilazan autor“, „div pisanja“, nego i kao „epidemija“ i „poslednji latinoamerički pisac“. Ali je tako: umro je Bolanjo, a s njim i, ponekad to i ne uvidevši – još ima raznih zombija što lutaju ovuda i onuda – svi latinoamerički pisci. Kažem to jasno i odlučno: svi, bez izuzetka.

Potonje reči mogle bi da zvuče kao tipična Bolanjova *boutade*, možda zato što bi to mogle da budu: ali s Bolanjevom smrću umrla je i ta prilično bogata, ali i krhka tradicija poznata kao latinoamerička književnost (brend). Naravno da još ima pisaca rođenih u državama Latinske Amerike koji i dalje, ponekad dobro, ponekad osrednje, a ponekad loše ili užasno loše, pišu svoje stvari, ali u užem smislu nijedan od njih više nije latinoamerički nego, u najboljem slučaju, meksički, čileanski, paragvajski, gvatemalski ili bolivijski pisac koji se u najgorem slučaju još smatra Latinoamerikancem. Gotova je *boutade*.

Bolanjo je savršeno poznavao tradiciju koju je nosio na plećima, autore koje je mrzeo i kojima se divio, koji su neretko bili jedan te isti. Ne španske (koje je prezirao ili im zavideo), niti francuske (koje je znao napamet), kao ni engleske (koji su mu značili prilično malo), nego latinoameričke pisce koji su ga jednako iritali i pogađali u srce, a naročito gomilu što se zaklanjala gromopucatelnom i tupavom onomatopejom *bum*. Svakog jutra, pošto bi posrkao *cortado*, pregrizao tost sa maslinovim uljem i napravio dva malo zahtevnija čučnja, Bolanjo bi posvetio dva sata pripremanju za svakodnevnu borbu protiv autora *buma*. Ponekad se sučeljjavao s Kortasarom, kog je jedanput uspeo da pobedi nokautom u desetoj rundi; drugi put bi se ostrvio na dvojac tehničara među borcima, sačinjen od Vargasa Ljose

i Fuentes, a kad bi osetio naročitu snagu, srdžbu ili nostalgiju, dopustio bi sebi da se sučeli sa svetskim šampionom u superteškoj kategoriji, ubicom iz Arakatake, grubim Garsijom Marquesom, svojim Nemezisom, smrtnim neprijateljom i, makar to mnoge iznenadilo, svojim jedinim Bogom sem onog koji je još uvek veći Bog, Borhes.

Bolanjo, dok još nije bio Bolanjo nego Roberto ili Robertić ili Robert ili Bobi – ne znam da ga je iko tako zvao, ali mi je svejedno – odrastao je kao i svi mi, u senci te svemoćne i naizgled nepobedive šačice, tih taštih superheroja okupljenih u Salonu pravde u Barseloni ili Havani ili Meksiku ili u Madridu ili bilo gde kud bi ih poveo njihov menadžer. Bolanjo ih je pročitao kao mladić, pročitao ih kao zrela osoba, a možda bi ih ponovo pročitao i pod stare dane: bilo da ih imenuje ili ne, svaka njegova knjiga pokušava da bude odgovor, izlaz, svež vazduh, replika, odbacivanje, omaž, prkos ili uvreda u odnosu na sve njih. Svakog jutra je razmišljao kako da zavrne šiju jednom ili ruku nekom drugom od tih staraca koji ga nažalost nikada nisu uzeli u obzir ili su to učinili prekasno.

Ako moramo da počínimo greh pridržavanja konvencija, složimo se da zlatno doba latinoameričke književnosti počínje šezdesetih kada Garsija Marques, tada još Gabo ili Gabica, pita: šta da radimo ove noći?, a Fuentes, koji je vazda bio Fuentes, odgovara: što i svake noći, Gabo, da osvajamo svet. I da se ono završava četrdeset godina kasnije, 2003, kad se Bolanjo, već kao Bolanjo, predstavlja u Sevilji i suptilno, maltene stidljivo, obavestava da je njegov novi roman bezmalo gotov, da je to delo koje će, kroz razgovor s njima i saživot, konačno odbaciti i upotpuniti *Zelenu kuću* i *Terra Nostru* i *Školice* i, jeste, takođe *Sto godina samoće*, bezmalo gotovo, u slučaju da *maltene* postane večno pošto Bolanjo predoseća ili zna da neće uspeti da ga završi, a još manje da vidi objavljeno to čudovište ili tu himeru ili taj delirijum koji će se prkosno prozvati 2666.

2. Svi smo mi Bolanjo

Šačica smo mladih pisaca ili, bolje, donekle prezauzetih pisaca, čak i starih ili gotovo pohabanih, ali i prilično nezrelih, za koje je zajedničko da imamo po manje od četrdeset godina i da smo se skupili na drugom kongresu mladih pisaca – mladih dekretom, insistiram – ovog puta u hladnom i gostoljubivom gradu Bogoti. Trideset osmoro pisaca (nedostaje jedna zvanica) spremnih za diskusiju o nezahvalnoj i nejasnoj temi kakva je i budućnost latinoameričke književnosti, što je očigledan znak da organizatori susreta ne znaju da, od Bolanjove smrti, latinoamerička književnost više nema budućnosti, samo prošlost koja je – sve se mora reći – bila dosta rečita i bogata. Trideset osmoro nas koji smo bili tamo, u Bogoti, podivili smo se gradu i plesu sa lokalnim curama – što je vrlo bolanjevski zadatak – i, dok smo pili mohito i rakije, ponašali smo se kao srednjoškolci možda zato što smo zapravo i želeli da budemo srednjoškolci. Tuđa našoj apatiji, publika nas uporno pita za budućnost latinoameričke književnosti, za njenu sadašnjost (koju, teorijski, mi ovaploćujemo) i za crte koje nas razlikuju od naših starijih, dakle od latinoameričkih pisaca što imaju više od trideset devet godina, jedanaest meseci i trideset dana. Gledali smo jedni druge, zbunjeno ili, pre, kolebljivo, što ikog zanima takva tema. Pokušali smo da se ne sprdamo – na kraju krajeva, bili smo zvanice, sadašnjost i pretpostavljena budućnost latinoameričke književnosti – i da odgovorimo, poluglasno i najučtivije moguće, da nemamo jebenog pojma o budućnosti

latinoameričke literature i da do tog trenutka, sem ljubavi prema Bogoti i mohitu, nismo našli nijednu crtu koja nas ujedinjuje, nakalempljuje jedne na druge ili integriše. Ali pošto naše izbegavanje, koliko god bilo uljudno, nikom nije ubedljivo, malo smo se potrudili i na kraju našli zajedničku tačku i nit, vezu koja nas sve čini ponosnim, i glasno smo izgovorili njegovo ime, kao i uzneseno i osmehnuto, kako bi fotografije registrovale savršene zube latinoameričkih pisaca mlađih od četrdeset.

Bolanjo, rekli smo, Bolanjo.

Paragvajac se divi Bolanju, Argentinci se dive Bolanju, mi Meksikanci se divimo Bolanju, Kolumbijci se dive Bolanju, Dominikanka i Portorikanka se dive Bolanju, Bolivijac se divi Bolanju, Kubanci se dive Bolanju, Venecuelanci se dive Bolanju, Ekvadorac se divi Bolanju, čak se, bre, i Čileanci dive Bolanju. Nevažno je što se po ostalom ne podudaramo ni u čemu – osim po fasciniranosti mohitom i rakijom – što se naše pesnikinje, ukoliko tako nesrećan izraz znači još nešto, ne podudaraju ni u čemu, što jedni pišu o jednom, a ostali o nečemu drugom, što jedni vole da se mrljaju politikom, drugi da skaču u bezdan stila, a drugi da se prave ludi, a drugi da zbijaju prljave ili pompezne šale, a drugi da menjaju teme, a mi drugi da se pomakljamo sa detektivima i serijskim ubicama, a mi drugi da se sprdamo sa ženskom, muškom ili homoseksualnom intimnošću: svi mi smo se podudarili u Bolanju.

Neobično, zar ne? Mislim da bi još neobičnije bilo Bolanju, mada bi iskoristio priliku da se okupa u vodi našeg entuzijazma, šta da mu radimo. Jer najneobičnije je, zapravo, to što se pisci koji imaju više od trideset devet godina, jedanaest meseci i trideset dana – sa izuzetkom naše starije braće, trojica penzionisanih rokera u vidu Fresana, Gamboe i Pas Soldana – uglavnom ne dive Bolanju, ili mu se dive s nepoverenjem, ili ga direktno preziru ili im se naprosto čini „precenjen“ (njegova omiljena reč). Ako mi ne verujete, idite i sami napravite eksperiment: potražite nekog pisca mlađeg od četrdeset (naći ćete ih bez sumnje u baru na uglu) i pitajte ga za Bolanja: više od osamdeset odsto njih, bez preterivanja, reći će da je ili tata ili wow ili strava ili divan ili genijalan ili božanstven. A zatim pitajte pisca starijeg od četrdeset (naći ćete ih u naspramnom baru ili u nekom ministarstvu ili u vikendici) i videćete da u osamdeset odsto slučajeva imaju neku zamerku na njega, ili više njih, ili da je zamerka sve što za Bolanja imaju. U ovo vreme koje prezire generacijske granice, koje ne veruje klasifikacijama, stručnim knjigama, akademskim priručnicima, kritičarskim pušačima, na kraju, u ovo vreme koja se ograđuje od entelehije koju još samo najratoborniji imenuju kanonom, ispostavlja se da mlađi od četrdeset vole Bolanja sa nezaustavljivom strašću. Očigledno je da se treba upitati otkuda ovaj fenomen blizak paranormalnom i koji je neporecivo prožet religijskim šmekom – *Bolanja za predsednika, God Save Bolaño, Bolanjo je velik, Ja@Bolanjo*.

3. Portret agitatora u mladosti

Sada svi znamo predistoriju: kada je bio mlad i još nije bio Bolanjo i kad je živeo iseljenički u Meksiko Sitiju, Roberto ili Robertić ili Robert ili Bobi pripadao je jednoj šačici ili mafiji ili gunguli ili bandi – koliko god sada njegovi fanatici ili poneki zbunjeni akademski radnik misle da je to bio *književni* pokret – čijim članovima je palo na pamet da se samoprovodu infrealistima. Bila je to šačica ili mafija gnevne mladeži vrlo duge kose i vrlo čudnih ideja, smlavljena alkoholom i neizostavnim psihodeličnim drogama iz sedamdesetih, koja

je pokušavala da piše manifeste i pesme i aforizme i, pre svega, da pije i kuša psihodelične droge i, s vremena na vreme, da sabotira javne prezentacije trenutno zvaničnih pesnika i pisaca na čelu sa tim guruom ili mandarinom ili vlasnikom meksičke književnosti, svemogućim, svud prisutnim i sveznajućim Oktavijom Pasom. Posle lunjanja prljavštinom Kolonije Hwares ili Kolonije Santa Marija la Ribera, nekoliko tekilica i ćurosa (od marihuane, napomena za španskog čitaoca), Mario Santjago i Roberto Bolanjo bi se ustremili ka Kasi del Lago i, kad bi se veličanstveni i srditi Pas ili neki od njegovih izvrsnih sledbenika upustio u pesmu o jinu i jangu ili cikličnosti vremena, njih dvojica bi upali u zatvoren prostor i bez upozorenja bacali svoje bombastične vesti, svoje lozinke, viceve i aforizme da bi ismejali dotičnog ili dotične, ili postigli da oni zamucaju, proklinju ili se prepadnu. Ti hepeninzi, koji su samo šezdesetih mogli biti prepoznati kao ekstremni vid avangardnosti ili kao efikasne pesničke gerile, jedva da su bili validni i tek bi poneki minorni marksistički ili univerzitetski list prikazao sprdnju tih kosijanera koji su bez razloga vršili atentat na slavne likove nacionalne književnosti.

U tadašnjem Meksiku ključala su oponašanja francuskih situacionista i *enragés*, britanskih *angry young men* i gringoskih hipika, i niko nije odveć uzimao zaozbiljno njihovu naprasitu grubost (sem Pasa, koji bi uvek kad bi razmišljao o njima popio čaj od lipe). Najverovatnije se niko nikada ne bi setio akcija i glupiranja infrarealista – osim Huana Viljora i Karmen Buljose, njihovih zapanjenih savremenika – da Bolanju dvadeset godina kasnije, kad je bio pred pretvaranjem u Bolanja, nije palo na pamet da vrati pogled ka svojim adolescentskim istupima i tom grubom glinom izgradi svoj prvi veliki roman, *Divlji detektivi*, pretvarajući te neprilagođene mladiće u romantične likove (nijansirajmo: nevešto romantične) ili u najmanju ruku u nešto poput generacijskih junaka za mladež devedesetih, jednako lišenu iluzija i neveštu, ali manje mudatu.

Nakon dvadeset godina inkubacije, Bolanjo je izvadio iz naftalina razjedinjena sećanja na svoju meksičku mladost, na svoje prijatelje-gubitnike, te loše pesnike i izmislio poslednji latinoamerički ep dvadesetog veka. Utrobnji realisti što obitavaju na stranicama *Divljih detektiva* jednako su patetični gubitnici kao njihove infrarealističke preteče, ali su, našminkani ogromnim dozama književnosti koju je Bolanjo gutao tokom dvadeset godina, naišli na topao prijem kod mladih Latinoamerikanaca iz devedesetih, za koje su postali naknadni simboli otpora, utopije, nesreće, nepravde i obnovljenog poverenja u umetnost kojeg nije bilo baš u izobilju nigde drugo (a ponajmanje u magijskom realizmu treće, četvrte i, čak, pete generacije, odomaćenom u čitavom svetu).

Kada su *Divlji detektivi* ugledali svetlost dana 1998, latinoamerička književnost bila je sasvim ustanovljena kao globalni trend, atraktivan i egzotičan izvozni produkt poput banana, manga ili mameja, spoj porodičnih saga, političkih pobuna i magijskih epizoda – nastao zamornim imitiranjem Garsije Markesa – koji je na kraju počeo da izaziva zevanje i, čak, izvesnu ljutnju kod nekih čitalaca i brojnih pisaca. Tom destilatu opštih mesta koji se razmetao portretisanjem intimnih protivrečnosti latinoameričke zbilje, Bolanjo je suprotstavio jednu novu epiku ili, pre, antiepiku oličenu pre svega u Arturu Belanu i Ulisesu Limi: beg u pustinju nakon tolikih godina u šumi; potragu za novom baroknošću posle decenija izrade uvek istih pozlaćenih anđelčića; ideju o političkoj književnosti dalekoj od memoranduma koji su opredeljeni za ili protiv nekog trenutnog latinoameričkog diktatora (dobro, priznajmo da je Fidel nadživeo Bolanja). Nije to bila mala stvar. Taj meksički roman koji je napisao

Čileanac što je živeo u Kataloniji, sa znatiželjom su gutali mlađi od četrdeset, koji su ubrzo uzdigli tu knjigu do kulturnog predmeta, novog polazišta, nade u odnosu na magijskorealistički konformizam, nepresušnog izvora ideja, virusa kojem nije trebalo ni deset godina da zarazi hiljade čitalaca što na sreću nisu pelcovani na skeptično pobunjeničtvo stranica *Divljih detektiva*.

I bez Bolanjove želje, osim ako je bila suptilna do perversnosti, roman kod mlađih od četrdeset zaprema mesto koje su za starije od četrdeset imale *Školice*. Doduše, treba sačekati da saznamo da li ćemo se za četrdeset godina mi, trenutno mlađi od četrdeset, vratiti *Divljim detektivima* ne osetivši se razočarani koliko i oni, stariji od četrdeset, koji su ponovo počeli da čitaju. Po rečima jednog prijatelja, nedostaje još samo vreme da verifikuje tu knjigu.

4. Tako volimo Roberta

Krajem 1999. Bolanjo je postao Bolanjo: osim laboratorije pod naslovom *Nacistička literatura u Americama* i nekih manje značajnih tekstova, ili se bar tako meni činilo, bio je objavio dva remek-dela: čudo suzdržanosti, okrutnosti i inteligencije, *Udaljenu zvezdu*, po mom mišljenju njegov najbolji kratki roman, i *Divlje detektive*. Osvojio je nagrade „Eralde“ i „Romulo Galjegos“. Svi su počeli da govore o Bolanju, naročito posle njegovih putovanja u Čile gde je, kao slon među porcelanom, rešio da se iz jednog poteza osveti svim svojim sunarodnicima – a posebno, ne znam zašto, sirotom Pepeu Donosu – uz izuzetke nastale više zbog njegove ekscentričnosti nego iz patriotizma (Para, Lemebel) i gde je poveo bučan, banalan i izlišan rat protiv Dijamele Eltit zbog gastronomskih ili odontoloških, a ne, kako bi se moglo očekivati, književnih neslaganja (mada je Bolanjo imao ozbiljnih problema u razlikovanju svakodnevnog od umetničkog ili je zapravo mislio da je ono svakodnevno često ono umetničko).

Sledećih godina Bolanjo je napisao odlične knjige (*Čile noću*, svoje treće remek-delo), obične knjige (*Amajlija*, *Antverpen*) i, kao i svaki veliki pisac, iskreno loše knjige (nesnosni *Monsieur Pain*, neregularne *Kurve ubice* i *Nenosni gaučo*). Zapravo, kazaću nešto što mi Bolanjovi fanatici neće oprostiti: ne sviđaju mi se Bolanjove priče; štaviše, mislim da Bolanjo nije baš bio sjajan pripovedač, makar imao dve priče koje će ostati upamćene. Priznajem da sam uvek imao utisak da su Bolanjove priče kao i, u drugoj meri, pesme, često skice ili zabeležke za opsežnije tekstove, srednjeg obima kojim je sasvim dominirao ili dužeg, kojim je dominirao kao niko drugi. Stoga mi se čini apsurdnim objavljivati ne samo tekstove koje sam Bolanjo nikada nije želeo da objavi, nego čak i minorne *fragmente*, priče i pesme, parčiće što ničim ne doprinose otkrivanju njegove veličine sem što je malo kvare. Kao da je svaki red potekao iz Bolanjove ruke čudo ili ikona.

Rekapituliram: između *Divljih detektiva* i dana sopstvene smrti, Bolanjo je objavio svoje treće remek-delo, *Čile noću*, u kojem je nastavio sa svojom bučnom uronjenošću u zlo koju će preneti, konačno, u *2666*; objavio je nekoliko zbirki priča koje se nekima sviđaju no meni ne; objavio je druge kratke romane, ali pre svega se pripremao dušom i telom, kao osuđen – jer je i *bio* osuđen – ono što će postati njegova poslednja knjiga, njegovo ultimativno delo, njegov labudov pev: taj roman koji nije završio, ali za koji je uvek tvrdio da želi da ga objavi makar u posthumnoj formi – za razliku od fragmenata i zabeležaka iz perionice

– „monumentalni“, „kiklopski“, „ogromni“, „neobuhvatljivi“ (što su očigledno epiteti koje mu je dala kritika) i nepredvidivi 2666.

Iako zbog prerane smrti Bolanjo nije napisao onoliko knjiga koliko je planirao (i koliko smo želeli mi, njegovi čitaoci), stvorio je jedno dovoljno široko, bogato i šaroliko delo da u njemu svaki pisac, kritičar i čitalac može da pronađe nešto što mu pomera čula i što mu je novo. Tako ljubitelji proze, oni koji imaju dobar sluh i oni, opčinjeni retorikom mogu da se dive njegovom stilu, tom pomalo neveštom, ali ne i izveštačenom ili manirističkom stilu (što je španska mana koju je on prezirao i bežao od nje), tom stilu punom gomilanja, nizanja veznika, haotičnih umetnutih rečenica, tom stilu koji je, poput svakog ličnog stila, jednako lako obožavati i imitirati (i parodirati i pisati mu omaže, što pokušavam ovim redovima). Za razliku od njih, ljubitelji priča, branioci pustolovina, oni koji su opsednuti radnjom, kod sebe otkrivaju fasciniranost njegovim kružnim i ponešto oniričkim pričama punim nepredvidljivih pojedinosti, digresija i begova u neke druge svetove, paralelnih tokova; punim, čak, i neke vrste saspensa što nema nikakve veze sa policijskim romanom koji je Bolanjo dosta prezirao (mada manje od ljubića). Neki drugi, ljubitelji angažmana, kojima ne smeta da vide književnost kao zabavu, kao sredstvo obrazovanih za ubijanje vremena, kao fetiš, u Bolanjevim tekstovima pronalaze onu političku energiju koja je smatrana iščezlom, tu volju za razotkrivanjem uglova, meandara i tmina moći i zla, tu vežbu bespoštedne kritike status kvoa, taj novi vid korišćenja književnosti kao bojevog oružja, ali nepokorenog nijednom diktaturom i ideologijom, to uverenje da književnost služi nečemu supstancijalnom. Još neki, ta malobrojna, ali sve moćnija sekta ljubitelja knjiga što priča o drugim knjigama, oboleli od literature, autisti prema kojima je stvarnost nemarna, navijači metaknjiževnosti Vila-Matasa, metaknjiževnosti Pilje i, čak, metaknjiževnosti (koja se meni čini potknjiževnošću) Aire, kod Bolanja takođe nalaze zapažen broj citata, opskurnih književnih referenci, eruditskih metafora, meditacija o ekscentričnim piscima. Ma čak i oni koji još uživaju u veštačkoj vatri formalnog eksperimentisanja osećaju da im Bolanjo namiguje formalnim rizicima, paradoksima i sintaktičkim dvojnostima, ljubavlju prema neizvesnosti i haosu, koje oni mikroskopski proučavaju, a onda objašnjavaju aludirajući na fraktale, na relativnost i kvantnu fiziku, na rizomatičnost i na druge i još neprikladnije termine koji su toliko po ukusu strukturalista, poststrukturalista, dekonstruktivista i drugih – isti, koji su Bolanja toliko fascinirali (nije tek tako bio infrarealista i kum i vođa utrobnih realista) i kojima se, očigledno, uvek slatko smejao.

5. Prorok iz Blanesa

U Sevilji, na kongresu mladih pisaca kojem je prisustvovao 2003, i koji će se ispostaviti kao poprište njegovog poslednjeg javnog nastupa, jedan mladi pisac prišao je Bolanju, nespornom učitelju, mudracu i mitskom pesniku i pitao ga naivno i s divljenjem i poštovanjem za savet mladim piscima, ne samo onima koji su se tamo okupili da bi slušali svoje profesore, nego i mladim piscima svih država i epoha. I Bolanjo, koji se uvek trudio da zbuni svoje sagovornike – a posebno kritičare – odgovorio mu je nešto kao: savetovao bih im da žive. Da žive i budu srećni. Možda će ova anegdota čiju istinitost mogu mnogi da posvedoče, zasmetati njegovim najgorljivijim fanovima, onima koji mu se dive kao novom

demijurgu književnosti. Mene fascinira. Bolanjo je naslutio da će vrlo brzo umreti i šaputao je da je izvan slave i knjiga i književnosti upravo to: život. Život koji je njemu isticao i koji u tom trenutku on već gotovo da više nije imao.

6. 2666: vremenska bomba

Bolanjo je umro i za samo nekoliko meseci objavljen je 2666, njegovo najambicioznije, najšire i poetički najrizičnije delo, njegovo prokletstvo i nasleđe. Uprkos tome što je manje-više nezavršen (zamišljam da bi Bolanjo do zamora glačao svoje stranice), to je jedan od najmoćnijih, najuznemirujućijih i najuticajnijih romana napisanih na španskom poslednjih decenija. Razjašnjavam: mada je u nekom trenutku lično Bolanjo sugerisao da bi trebalo razdvojiti različite delove romana kako bi svi bili objavljeni zasebno, a on obezbedio kakvu novčanu prednost za svoju porodicu, 2666 može da se čita samo u kompletu, tih više od hiljadu stranica u isti mah – prepuštajući se tokovima njegovog pisma, lavini isprepletanih priča, vihoru njegovih likova, cunamiju njegovog stila, zemljotresu njegove kritike – a nikada kao pet romančića uglavnom prihvatljivog obima. Tokom godina koje je posvetio pisanju 2666, moguće da je Bolanjo imao intuiciju da je posredi besmislen i nemoguć projekat, zadatak što premašuje njegovu snagu ili ga je, naprotiv, 2666 možda održao u životu do ivice njegove snage. Tokom tih godina bio je manje-više zdrav, ali u svakom slučaju bol i žurba i nostalgija za životom koji se raspršuje prožimaju svaku stranicu romana.

Otkako je objavljen 2004, moglo se čuti stotine različitih i protivrečnih stvari i čitati hiljade stranica vezanih za 2666 od kojih su neke lucidne, a druge banalne, treće apsurdne, a ostale, naprosto, pune čuđenja. Sve to o rečenoj obimnoj knjizi koja se trudi da izmakne klasifikacijama i, još više, pridevima (ali ne i njihovom gomilanju). Ima ih što vide 2666 onako kako čovek poviri ka ambisu ili zamagljenom ogledalu; koji roman smatraju divovskom glosom uz *bum* ili negacijom *buma* ili krajnjom subverzijom *buma*; ima ih što veličaju užasnu političku denunciju ili žale zbog njegovih književnih zamki ili ambicioznosti, ili zbog njegove nadmenosti ili zbog neizbežne propasti; ima ih što na stranicama 2666 nalaze najbolje pretakanje Bolanjevog stila i njegovih opsesija, koji potkazuju stilski manirizam i neprestano ponavljanje Bolanjevih opsesija; koji rone knjigom u potrazi za potopljenim galijama i koji je odmeravaju kao smrtonosni snežni vrh; koji ne tolerišu to što ona, uvredljivo i drsko, opet govori o užasnim zločinima, koji se grohotom smeju njenim prečicama i promenama tona; koji eksplodiraju od ozlojeđenosti zbog njenog nedostatka mere – i tako ukazuju ništa manje do li na moguću tajnu sveta – i koji se parfemišu njenim duhovitim i grotesknim metaforama; koji se guše u njenim pustinjama i postepeno dave u njenim močvarama; koji se trude da do kraja protumače snove u njoj – najneverodostojnije snove u književnosti na španskom – i koji direktno preskaču stranice i stranice; koji kad završe njeno čitanje postaju verni učenici bolanjizma – koji je druga religija Knjige – i koji direktno napuštaju veru da bi se, znatno opreznije, posvetili zlatarstvu ili konceptualnoj umetnosti, što je maltene jedno te isto. A tako je stoga što je prošlo tek tri-četiri godine otkako je objavljena i zato što je – kako je to Bolanjo znao kao što je znao i Niče – posredi delo pisano sa izvesnošću da će biti posthumno; zato što su čitaoci i pisci i kritičari tek počeli da pljačkaju njene pećine, da premeštaju njeno peščano tlo, čiste njene zemlje, brišu znoj sa njenog marazma, civilizuju

njene šume, hrane njene zveri, klasifikuju njene člankonošce, vakcinišu se protiv njenih kuga, odolevaju njenim otrovima. I zato što je, kako njegov naslov implicira, roman 2666 napisan kao bomba tempirana da iz sve snage eksplodira 2666. godine.

Šteta što tome, kao ni on, nećemo prisustvovati.

7. Epidemija

U Sevilji, gde je bio spreman da pročita „Sevilja me ubija“, ali gde nije uspeo da pročita „Sevilja me ubija“, pred tucetom mladih pisaca – ponavljam, mladih dekretom – koji su mu se divili i zavideli mu i slušali ga kao maga ili proroka, Bolanjo je jedne noći više puta ispričao isti vic. Loš vic. Najgori mogući. Jedan od onih viceva kakvima se niko ne smeje. Tip u nekom baru prilazi jednoj devojci. „Zdravo, kako se zoveš?“, pita je. „Zovem se Nurija.“ „Nurija, želiš li da se jebeš sa mnom?“ Nurija odgovara: „Mislila sam da me to nikada nećeš pitati.“ Napravio je pet, deset, varijacija iste teme. Neproduktivne, banalne, beznačajne teme. Tog lošeg vica. Tog najgorog mogućeg vica. Tog vica kakvom se ne smeje niko. Ali mladi pisci što su se okupili u Sevilji slušali su ga omađijano, sigurni da se u tome, u nekom delu toga, krije tajna sveta.

Izvornik: Jorge Volpi, „Bolaño, epidemia“, u: *Bolaño salvaje*, Edmundo Paz Soldán i Gustavo Faverón Patriau (ur.), Editorial Candaya, Barcelona, 2008, str. 191–207.

(Sa španskog preveo **Igor Marojević**)